

IN MEMORIAM BELA DURANCI (1931-2021)

Bela Duranci
Önéletrajz Kondor Bélával
Naplójegyzetek 1962-2008

Ninkov K. Olga

A VAJDASÁGI SZECESSZIÓS ÉPÍTÉSZET ELSŐ KUTATÓJA ÉS MŰEMLÉKVÉDŐJE

BELA DURANCI (1931–2021)

Duranci Bela (Bács, 1931. július 5. – Szabadka, 2021. július 1.) Szabadka első okleveles művészettörténésze volt, a II. világháború utáni építők és alapítók korának a tagja, akinek életéről és munkásságáról nehéz röviden írni.

A szabadkai gimnázium, illetve a szabadkai figurális rajztanfolyam és a múzeumbiztosi tanfolyam elvégzése után 1959. április 1-én került a Városi Múzeumba. Ezt a dátumot sorsszerűnek tartotta, és nem csak azért, mert ez a nap a tréfalkozás és a bolondok világnapja, hanem mert tizenhat év múlva, pontban április 1-én távozott erről a munkahelyről.

Művészettörténeti tanulmányait a belgrádi Bölcsészettudományi Kar művészettörténeti tanszéke levelező tagozatán végezte: 1963-ban diplomázott *Román stílus a magyar építészetben és szobrászatban* c. diplomamunkájával. Időközben, 1960-ban gyümölcsöző együttműködést kezdett Dévics Imrével (1922–1971), aki 1962-ben többedmagával megalapította a Képzőművészeti Találkozót, a jugoszláv művésztelepek dokumentációs központját, amely eleinte a szabadkai Városi Múzeumban kapott helyet, ahol Duranci dolgozott. Abban az időben a Múzeumot a Raichl palotában helyezték el. Duranci így nem csak a Múzeum, hanem a Képzőművészeti Találkozó első művészettörténészeként is olyan jelentős jugoszláv-szintű kiállítások és szimpóziumok szervezője és részvevője volt, amelyeken egy életre szóló értékes szakmai tapasztalatokat és kapcsolatokat szerzett. Ez az energia és lendület végigkísérte életútját. Az alapítások folyamatában jött létre a vajdasági múzeumok művészettörténeti tagozata, amely éveken át vezette és irányította az ilyen profilú múzeumi szakemberek munkáját a Vajdaság területén. Pl. 1963-ban kezdeményezte

a múzeumi gyűjteményekben található képzőművészeti műtárgyak összeírását, amiben Duranci is részt vett. Ennek egyik eredménye volt 1973-ban a *Vajdasági Magyar Képtár 1830–1930* kiállítás létrehozása, amelynek a kurátora volt. Ezen kívül a szabadkai Városi Kultúrotthon kereteibe tartozó műemlékvédelmi szakosztály megalapításáig (1975. április 1-jéig) a múzeumok feladata volt a kultúrtörténeti emlékek tanulmányozása és védelme, így abban is részt vett, tehát azt is mondhatjuk, hogy egyben a szabadkai Községi Műemlékvédelmi Intézet első művészettörténésze volt.

A szecesszióval akkor kezdett el foglalkozni, amikor azt Európa többi részén is kezdték felfedezni. 1965-ben készítette el a szabadkai Városházáról szóló tanulmányát, amelynek következményeként a Komor Marcell és Jakab Dezső tervei alapján épült épület 1967-ben védelem alá került. A városháza Róth Miksa műhelyében készült színes üveglakait kezdeményezésére restaurálták 1975-ben, és helyezték vissza 1977-ben, korábbi eltávolításuk után, eredeti helyükre.

A múzeumi anyaggal kapcsolatos tudományos munkája 1965-ben vette kezdetét: a régi szabadkai képzőművészet tanulmányozására vonatkozó, ekkor megjelenő szövege jelenti a régebbi keletű honi festészet tanulmányozásának kezdeteit a Szabadkai Városi Múzeumban. Kutatásai alapozó jelentőségűek a további kutatók számára, így például Nagy István (1873–1937) festőművész vajdasági munkásságáról készített katalógusa és kiállítása, vagy az 1968-ban rendezett Csincsa Elemér (1893–1944), az 1969-es Pechán József (1875–1922) tárlat, és az 1973-ban rendezett B. Szabó György (1920–1963) tárlat. Fontosak és megkerülhetetlenek a szabadkai képzőművészetre vonatkozó összefoglaló jellegű munkái,

mint pl. az 1970-ben realizált *Szabadka festészete 1945–1970*, és az 1984-es *Képzőművészeti alkotások Szabadka 1944–1984* című tárlatok és katalógusok. Bár Bela Duranci 1975-ben elhagyta a Múzeumot, a Képtárban végzett munkatapasztalatait továbbra is hasznosította. Új kutatásainak összegezéseként rendezte meg a *Nagybánya és a Vajdaságiak* kiállítását 1996-ban, a művésztelep 100 éves megalakulása alkalmából, melyen domináns szerep jutott a Szabadkai Városi Múzeum képzőművészeti gyűjteményének. 1975-től a szabadkai Kultúrotthonban helyezkedett el, és mint a Tartományi Műemlékvédelmi Intézet külső munkatársa dolgozott. Lévy Endre (1911–1985) építésszel a szabadkai műemlékvédelmi bizottságot szervezte. Ebből alakult 1980-ban a ma is létező hivatalos intézet, a szabadkai Községi Műemlékvédelmi Intézet, ahonnan Duranci 1984-ben vonult nyugdíjba. E kilenc év alatt érdeklődése a festészettől az építészet felé fordult, s a szabadkai, majd a vajdasági szecesszió vált fő kutatási területévé. A *vajdasági építészeti szecesszió* című könyve 1983-ban jelent meg az újvidéki Forum Könyvkiadónál, amelyet a *Híd*-ban 1979. januárjától decemberéig megjelenő tizenegy írása előzte meg.

A művésztelepi mozgalom és a kortárs képzőművészet területén kifejtett munkássága is figyelemre méltó. Több képzőművészhez fűzte barátság, többüknek volt pártfogolója, méltatója. Emlékeztetek kiállítás-megnyitói. A Kondor Bélával (1931–1972) egy életre szóló barátság volt ihletadója az *Önéletrajz Kondor Bélával – Naplójegyzetek 1962–2008* című könyvének, amely 2013-ban magyarul is megjelent a miskolci Mission Art Galéria gondozásában. Számos tanulmánya, ismeretterjesztő cikke, méltatása jelent meg magyarul, szerbül és horvátul múzeumi és képzőművészeti szakfolyóiratokban, hetilapokban, napilapokban, gyűjteményes kiadványokban. Az általa írt több mint húsz monográfia jellegű könyv egy része az újvidéki Forum Könyvkiadónál látott napvilágot. Írásainak és a róla készült írásoknak a bibliográfiája is – amely Papdi Izabella és Vojnić Hajduk Ivona munkája – e kiadó gondozásában jelenik meg *Bela Duranci bibliográfiája (1960–2020)* címen. A bibliográfia születésnap ajándék lehetett volna számára. Bela Duranci július 5-én lett volna 90 éves. A kiadvány így a testi lét végzete felett épít hidat a szellemi létezés vaskosan megépített örökségének továbbvitelére.